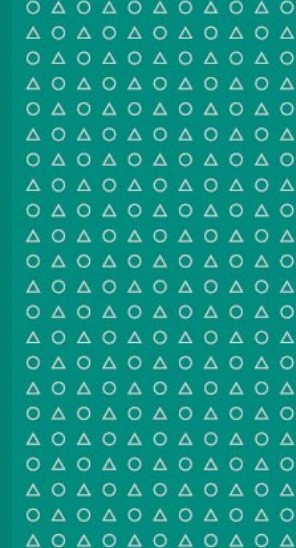

Masarykova univerzita
Fakulta sociálních studií

Historický kontext multilaterálního obchodního systému (GATT / WTO)

Oldřich Krpec, FSS MU

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Liberální mezinárodní obchodní systém 19. století

- **Změna** v zahraničně-obchodní politice:
 - **Zákony o plavbě** liberalizovány ve 20. letech 19.st; zrušeny **1849**;
 - **GB doktrína volného obchodu**; jednostranné zrušení cel a obchodních omezení;
 - **1860 Cobden-Chevalier** dohoda a bilaterální smlouvy (**MFN**);
- Obchodní **imperialismus**:
 - Prosazení **volného obchodu** v **Indii, Číně, Persii, Otomanském impériu**, Thajsku, povinnost nízkých cel v **Japonsku**;
 - **Dezindustrializace**, ale není povinnost obchodu jen s mateřským územím (ZoP);
- **Pozitivní dopad** na světovou ekonomiku:
 - Posílení **specializace**, šíření **technologií**;
 - Příliv **kapitálu** do oblastí s nerostnými surovinami;
 - Systém **zlatého standardu**;
 - **Britská poptávka** – motor růstu i pro ochranářské země (USA);
- Mezinárodní **obchodní systém**: **světová cena**, kapitál, informace, **migrace**;
 - Rozsah a hloubka integrace:
 - **politická regulace**, **kolonie** jako **odbytiště** a zdroje surovin a komodit,
 - prosazování zájmů mateřských území (suroviny, potraviny, odbyt); **mocenská asymetrie**;
 - **Limity** mezinárodního obchodu:
 - **vzdálenost** a dopravní náklady- **nezapojení** rozsáhlých oblastí;
 - **malá velikost sektoru IT** mimo západ;
- Od konce 19st **posilování PROT**; **industrializace** GER a kont. (státní zásahy a infant); **slábnutí GB hegemonie**, přehodnocování pozice FT...

Roční růst jednotlivých hospodářských sektorů periodizovaných dle obchodních politik a tempa hospodářského růstu (procenta)

	Export	HNP	Zemědělství	Průmysl	Populace
Obchodní politiky - Evropa					
Protekcionalismus: 1830-1844/1846	3,5	1,7	2,7	0,8	0,6
Britský liberalizmus: 1844/1846-1858/1860	6,0	1,5	2,3	0,9	0,7
Evropský liberalizmus: 1858/1860-1877/1879	3,8	1,7	1,8	0,5	0,8
Revize liberalizmu: 1877/1879–1890/1892	2,9	1,2	2,2	0,9	0,9
Protekcionalismus: 1890/1892-1913	3,5	2,4	3,2	1,8	1,0
Období – kontinentální Evropa					
Období růstu: 1829/1831–1868/1870	4,3	1,8	2,0	1,0	0,7
Deprese: 1868/1870–1891/1893	2,9	1,0	2,0	0,8	0,9
Období rychlého růstu: 1891/1893-1911/1913	4,0	2,6	3,8	1,5	1,1

Důsledky první světové války

- **Předválečné** úrovně mezin. **obchodu** dosaženo **1924**;
- Prodloužení **hranic** vznikem nových států – problémové země (nacionalismus - protekcionismus);
- **USA** (extra E) **produkce** i odbyt během války **stouply**:
 - **ceny** surovin a potravin **vysoké**, trhy zaručeny;
 - **investice** do nových **technologií** (zemědělci) a zadlužení – po válce návrat Evropské konkurence;
- **Mimoevropské** země ztratily během války dodávky prům. výrobků a **industrializovaly**
 - po válce **konkurence** Evropy;
 - **evropští** producenti – čelili **novým** lokálním **výrobcům**, byli **vytěsněni americkou** konkurencí; exportní příjmy přitom nutně potřebovali...
- **Německo**:
 - katastrofální výsledek **pařížské mírové konference**, ztráty **území** (13% + 10% obyvatel) **surovin** (75% rudy, 25% uhlí) (okupovány kolonie, zabaveny zahraniční investice, dovoz surovin bez deviz nemožný), **průmyslu**;
 - drastické **reparace** (33 mld USD 2x HDP); **okupace Porúří** 1922, žádné zdroje peněz;
 - nastartovaná **inflační spirála** (1:4,2 1914 – 1:4,2tril 1923);
 - 1923 reálný HDP na 50% 1913; USA začíná půjčovat...

Velká hospodářská krize

Ve světě **deprese**, v **USA** stále **roste burza** (černý pátek a úterý 24.a 29.10.1929) (tržní hodnota **akcií NY**: září 1929: 90mld. → listopad 72mld. → červenec 1932 15,6mld.), **banky** požadují okamžité splacení dluhů...

Spojené státy přispěly k šíření krize:

- **Ochranářství** - Smoot-Hawley sazebník 1930, již 1922 Fordney-McCumber tariff (pro postižené zemědělce);

Zadlužené země **nemají** přístup k **trhům** a k **USD**:

- **unilaterálně** zvyšují **cla** aby je získaly, **minimalizují dovozy** aby je neutratily, snaží se **exportovat** aby je vydělaly (snižování **kurzu měn**);
- navíc **licence**, veterinární a obalové **regulace**, kapitálové **kontroly**, **monopolizace** zahr.obchodu;
- **chudé** země neměly **odbyt** pro své exportní komodity, neměly **za co kupovat** západní exporty...
- k tomu **pokles cen surovin** a **potravin** (omezení výroby obtížnější, **nadbytky**...);
- pokles cenových hladin – **deflace** – **propouštění**...
- *již dříve omezení imigrace do USA;*

Sazby přepočtené na hodnotu zboží – průměr sazeb všech položek neosvobozených od cel

Celní sazebník	Z roku	přepočtené podle roku	Hodnota sazby
Dallas Tariff	1816	1816	20-25
Tariff of Abominations	1828	1830	61,7
Morrillův sazebník (občanská válka)	1868	1868	48,7
McKinlyho sazebník	1890	1891	48,4
Wilsonův sazebník	1894	1895	41,3
Dingleyho sazebník	1897	1898	46,5
Payne-Aldrich sazebník	1909	1910	40,8
Underwoodův sazebník	1913	1914	27,0
Fordney-McCumber sazebník	1922	1923	38,5
		1930	44,6
Smoot-Hawley sazebník	1930	1931	44,9
		1932	59,1

V roce **1932** pokles světové **průmyslové výroby** na **64%** roku 1929

- (USA: 29-33 HNP -30%, investice -90%, prům. výroba -50%, ceny agri -60%, nezam. 1933 25,2%, deflace 20%);
- od roku 1929 do roku 1932 poklesl nominálně **mezinárodní obchod** na třetinu (z 3 mld. USD na 992 mil. USD) (US vývoz 1929-1933 z 5,24mld. na 1,61mld.);
- ještě v roce **1938** je **obchod** mezi vyspělými zeměmi **nižší než 1913**;
- **izolace**, maximalizace **exportů** a minimalizace **importů** (včetně devalvací).

První mezinárodní řešení

- **Imperiální systém preferencí** – Otawa 1932, **FTA** v rámci **Comonwealthu** + reakce na dezintegraci SE;

Americký izolacionismus

- USA 1934 – **zákaz půjček** vládám, které nesplatily válečné dluhy (všechny);
- negativní důsledky → proto **1934 Reciprocal Trade Agreement Act** – umožňuje americké vládě vyjednat snížení cel s jinými zeměmi na bilaterální úrovni (ideový průlom?).

Vývoj po roce 1945

Politický kontext poválečného období

- už během 2sv. války **reflexe meziválečné** situace...
- USA chtějí zrušení Imperiálních preferencí, GB chtějí snížení US cel;
- **Ženeva** – cíl: liberalizace + zabránění diskriminace (ITO);

Keynesiánství, znárodňování, významná role státu:

- nízká nezaměstnanost (i nízká inflace), rychlý růst (US-WE-JAP);
- **Evropa** – do roku **1953** napravena většina **škod**:

USA po roce 1945 – **hegemon**:

- 60% průmyslové výroby západu;
- přesvědčení o zodpovědnosti za chod svět. ekonomiky;
- poučení z meziválečného vývoje a hrozba komunizmu;

Marshallův plán

- schválen kongresem v dubnu **1948** – probíhal do **1952** (13 mld. USD – ročně 1% HDP USA; asi 2% HDP příjemců); pro distribuci OEEC, pak OECD;

Studená válka – politické důvody pro liberální ekonomický režim;

- ek.liberalismus a demokracie (?).

Období silných mezinárodních režimů (1951 – 1973)

- **Růst HDP** o 5,1% ročně (4,5% na obyvatele);
- **Růst průmyslové produkce** o 6% ročně (mezi 1951-1973 stejně jako 1800-1953);

Příčiny dynamiky:

- rychlá **obnova** + dostupné nové **technologie, spotřební zboží**;
- **strukturální** přesun k sekundárnímu a terciálnímu hospodářskému sektoru;
- mezinárodní **obchod**;

Německý a Japonský zázrak:

- **konvergence** (+10% Japonsko; Německo a Itálie cca 6%; Francie 5% vs. USA 3,5% a GB 2,8%);

Růst mezinárodního obchodu 1948-1973:

- do 1960 export z 53mld. USD na 112mld. USD - přírůstky **6%**;
- v letech 1960 až 1973 přírůstky **8%**;
- předstih růstu produktu – tzn. **integrace...**

Formování mezinárodního obchodního režimu

26.6.1945 vzniká **OSN**

- *UN Development Programme* (**UNDP** – rozvojové aktivity **DCs**);
- *UN Conference on Trade and Development* (**UNCTAD** – obchod **DCs**);
- *International Labor Organization* (**ILO** – pracovní standardy)

12/1945 **USA** vybídla své spojence k zahájení jednání k uzavření **multilaterální dohody o recipročním snižování cel** na zboží;

- **2 pilíře mezinárodního systému: IMF a WB** (Brettonwoodský sys.) - chybí třetí pilíř pro obchod a zaměstnanost...
- **1946-1948:** snaha vytvořit **ITO**...
- **USA, OSN a ECOSOC přijali rezoluci svolávající konferenci** k návrhu charty **ITO**.

V rámci ECOSOC (OSN) **přípravný výbor ITO:**

- Londýn (1946) – návrh zahájit vzájemná **jednání o odstranění bariér**...
- Ženeva (1947) – práce na **GATT**...
- **Havana – konference (1947-1948)**

GATT 1947

1948 – Havana

- Závěrečné setkání v rámci **Konference OSN o obchodu a zaměstnanosti** - závěrečný akt **24.3.1948**.
- Vypracována **charta ITO** - první kolo (Ženeva) jednání Smluvních stran **GATT**.

GATT 1947

- provizorní řešení – **protokol** o provizorním provedení - **30.10.1947** (vstup v platnost **1.1.1948**);
- **23 smluvních stran: Vzájemná ujednání** (dohoda) + kapitola V. charty: „*General Agreement on Tariffs and Trade*“;
- Základní principy: **doložka nejvyšších výhod** (MFN) a **národní zacházení** (national treatment);

Následuje 8 kol mnohostranných obchodních jednání...

3/1948 v Havaně vyjednávání o **ITO ukončeno** – charta neúspěšně předložena **Kongresu USA**.

12/1950 Truman vzdal...

Kola mnohostranných jednání

- **Ženeva 1947**
 - 45000 koncesí, 10 mld. USD;
 - dopad na 20% obchodu; (*Truman: US-GB jednání, Commonwealth*)
- **Annecy 1949 a Torquay 1950-51**
 - skromný pokrok 5 resp. 8,7 tis koncesí;
 - vyčerpávání systému „výrobek za výrobek“;
 - **nezraňující** položky, kdo již měl cla nízká, neměl co **nabídnout**... (*Truman: US-JAP, WE jednání*)
- **Ženeva 1955-56** a **Dillon 1960-61** stejná pravidla i problémy... (*Eisenhower*)
 - přesto 1947 až 1962 snížení cel o 35%;

- **Kenedy round 1963-67** (62 účastníků): (+ *Johnson: Trade Expansion Act 1962*)
 - **lineární metoda** – původně snaha o -50%, nakonec **-35%**, AGRI dotčeno minimálně;
 - **rozvojové** země bez požadavku reciprocity;
 - sjednané koncese 40mld. USD, cla na MANU výrobky **na 10%**;
 - přijat **antidumpingový** kodex (zůstávají ostatní NTB);
- **Tokio 1973-79** (102 účastníků): (*Nixon+Ford+Carter: New Economic Order, 1974 Trade Act*)
 - metoda **harmonizace** (vyšší cla byla snížena více);
 - koncese na 125mld. USD;
 - cla na MANU zboží snížena **o 33% na** v průměru **5%**;
 - pokrok v **NTB** a **zemědělství** velmi skromný;
- **Uruguay 1986-94** (123 účastníků) (*Reagan+Bush*)
 - iniciátory EU a Kanada, **WTO** (GATS, TRIPS)
 - přijetí vícestranných dohod všemi (princip jediného závazku);
 - Ministerské konference: 1996 Singapur, 1998 Ženeva, 1999 Seattle, **2001 Doha**, 2003 Cancún, 2005 Hong-Kong, 2009 a 2011 Ženeva;

Rok	Událost
1947	Ukončena jednání o snížení cel mezi 23 zakládajícími stranami GATT.
1948	GATT provizorně vstupuje v platnost 1.1.1948. Delegace z 53 zemí podepisují Havanskou Chartu zakládající ITO v březnu 1948.
1949	Annecy – kolo mnohostranných obchodních jednání.
1950	Čína vystupuje z GATT. Administrativa USA upouští od pokusu o ratifikaci ITO Kongresem.
1951	Torquay – kolo mnohostranných obchodních jednání. SRN přistupuje.
1955	Přezkumné setkání modifikuje řadu ustanovení GATT. Snaha o transformaci GATT na formální MO (OTC) neuspěly. USA získávají výjimku z pravidel pro některé zemědělské produkty. Japonsko přistupuje.
1956	Ženeva - kolo mnohostranných obchodních jednání.
1957	Založení EHS.
1960	Rada zástupců je vytvořena k řízení běžné agendy. Odstartováno Dillonovo kolo.

Rok	Událost
1961	Dillonovo kolo dokončeno. „Krátkodobá dohoda“ umožňující kvótní omezení obchodu s bavlněným textilem dohodnuta jako výjimka z pravidel GATT.
1962	„Krátkodobá dohoda“ se mění na „Dlouhodobou dohodu“ o bavlněných textiliích.
1964	Zahájeno Kennedyho kolo .
1965	Část IV (obchod a rozvoj) je přidána k GATT – nové směrnice pro obchodní politiku vůči rozvojovým zemím. Výbor pro obchod a rozvoj je vytvořen.
1967	Uzavření Kennedyho kola.
1973	Zahájeno Tokijské kolo .
1974	Dohoda o Mezinárodním obchodu Textilem (Multifibre Agreement - MFA) vstupuje v platnost, nahrazující Dlouhodobou dohodu. Omezuje nárůst exportu na 6% ročně, vyjednána v roce 1977 a 1982, prodloužena 1986, 1991 a 1992.
1979	Ukončeno Tokijské kolo. Osahuje pravidla provádění pro různé oblasti které mohou země podepsat na dobrovolné bázi . Typicky OECD země.
1982	Setkání ministrů selhává v pokusu dohodnout se na agendě pro nové kolo.

Rok	Událost
1986	Po dlouhé přípravě včetně národních studií obchodu se službami je odstartováno Uruguayské kolo v Punta del Este v Uruguayi.
1990	Ministerský mítink v Bruselu se neúspěšně pokouší o uzavření kola. Kanada formálně představuje návrh na vytvoření Multilaterální obchodí organizace , která by pokryla GATT, GATS a další multilaterální nástroje dohodnuté v rámci kola.
1993	V červnu Kongres USA schvaluje fast-track authority americké administrativě (nelze navrhopvat změny dohodě) a stanovuje datum 15.12 jako hranici pro ukončení kola. Tři roky po plánovaném konci jednání je kolo ukončeno 15.12 v Ženevě jako Jediný závazek (Single Undertaking).
1994	V Marakeši 15.4. ministři podepisují Závěrečný akt dohodu o WTO zahrnující výsledek kola.
1995	WTO vstupuje v platnost 1.1. Dohoda o finančních službách dokončena ale nepodepsána USA.
1996	Rozhovory o námořních službách končí neúspěchem. První ministerská konference v Singapuru vytváří pracovní skupiny pro obchod a investice, obchod a soutěžní politiku, transparentnost veřejných zakázek, usnadňování obchodu. Vytvořen rámec pro Technickou asistenci obchodu.
1997	40 vlád eliminuje cla na počítače a telekomunikační produkty od roku 2000 (Dohoda o informačních technologiích). Jednání o Dohodě o základních telekomunikačních a finančních službách dokončena v rámci GATS.

Rok	Událost
1998	Druhá ministerská konference v Ženevě (50 výročí MTS)
1999	Ministerský mítink v Seattle neodstartoval další kolo.
2000	Zahájena jednání o zemědělství a službách podle dohod z Uruguyského kola.
2001	Čína vstupuje do WTO. Nové kolo je zahájeno v Dohá , Katar. Rozvojová agenda z Dohá zahrnuje obchod se zemědělskými produkty, průmyslovými výrobky a službami. EU uvádí dohodu Everything but Arms (LDCs bezcelní a bezkvótní přístup)
2003	Založena skupina G-20 rozvojových zemí . Mid-term ministerský mítink v Cancunu končí neshodami zda zahájit jednání o Singapurských tématech a o dalším pokroku v liberalizaci zemědělství . Západní Afrika požaduje omezení subvencí na bavlnu . Rozhodnutí Generální rady umožňuje členům udělit licenci na dovoz generických léčiv v případě nedostatečné výrobní kapacity.
2004	Dohodnut rámec pro jednání o usnadnění obchodu (jediné Singapurské téma) – to umožňuje pokračovat v jednáních. EU se rozrůstá na 25 členů.
2005	Zbylé kvóty na textil a oděvy jsou odstraněny (podle dohody o Textilu a oděvech z Uruguaye). Ministerské setkání v Hong-Kongu dosahuje omezených úspěchů. Dohodnuto je upuštění od exportních subvencí a preferenční přístup na trhy pro LDCs . TRIPS doplněn o rozhodnutí o povinných licencích (první dodatek k WTO). Pracovní skupina pro Pomoc obchodu (Aid for Trade) založena.

Rok	Událost
2006	Neschopnost dosáhnout dohody – Generální ředitel přerušuje jednání z Dohá.
2007	Vietnam 150. členem. Vypršela Trade Promotion Authority – snižuje se pravděpodobnost dokončení kola. Vypršela lhůta pro dokončení Economic Partnership Agreements mezi EU a ACP.
2008	EU dokončuje řadu EPA dohod se zeměmi ACP. Mini-ministerské setkání jednající o nástrojích pro další postup Doha končí neúspěchem. V prosinci se Generální ředitel rozhoduje nesvolat další ministerské setkání pro nedostatek zájmu na jeho dokončení.
2009	Startuje iniciativa na sledování obchodních politik členů v reakci na Globální finanční krizi a recesi. 30.11 – 2.12 ministerská konference v Ženevě.
2012	Konflikt mezi volným obchodem v oblasti průmyslového zboží a služeb vs. protekcionismus a subvence v zemědělském. Nemožné zahájit další jednání nad rámce Doha. V důsledku rostoucí počet FTA dohod mezi zeměmi.
2015	WTO setkání v Nairobi: dohoda na ukončení zemědělských subvencí AICs okamžitě a rozvojových zemí do konce 2018.

Rok nástupu do funkce	Jméno	Země
1948	Sir Eric Wyndham White	
1968	Olivier Long	Švédsko
1980	Arthur Dunkel	Švýcarsko
1993	Peter Sutherland	Irsko (bývalý generální prokurátor)
1995 (4 roky)	Renato Ruggiero	Itálie (bývalý ministr obchodu)
1999 (3 roky)	Mike Moore	New Zealand (bývalý premiér)
2002 (3 roky)	Supachai Panatchpakdi	Thajsko (bývalá vice-premiérka)
2005 (8 let)	Pasqal Lamy	Francie (komisař pro obchod EU)
2013-	Roberto Azevêdo	Brazílie

Děkuji za pozornost

Oldřich Krpec

krpec@mail.muni.cz

MVES FSS MU, Joštova 10, 60200 Brno

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ